

BÖLCSŐDÉK ORSZÁGOS MÓDSZERTANI INTÉZETE

BUDAPEST, XIII., Tüzér u. 33-35.

3. számú

MÓDSZERTANI LEVÉL

FOLYAMATOS NAPIREND

A BÖLCSŐDÉBEN

1981.

Az otthon nevelkedő csecsemőt élete első hónapjaiban általában anyja gondozza. Egymásra hatva, kölcsönösen alakítják ki napirendjüket, - legharmonikusabban úgy, hogy a csecsemő megtanulja szükségleteit jelezni, az anya megtanulja a jelzések jelentését és a kielégítés módját.

A csecsemő fiziológiai szükségletei az élet biológiai ritmusát követve egy-egy napon belül általában szabályos rendszerességgel lépnek fel, ezért alapvető követelmény, hogy a szükségletek kielégítése is ezt a ritmust követve, állandó rendszerességgel történjék. Harmonikus körülmények között így alakul ki a csecsemő és az anya napirendje. Az élet ritmusa által meghatározott, szabályosan betartott napirend nemcsak a csecsemő szükségleteinek rendszeres kielégítését biztosítja. A helyes ritmusú, szabályos napirend megkönnyíti a gyermek számára a megszokást, az alkalmazkodást, fokozza biztonságérzetét és nyugalalmát.

A bölcsődében több – általában 10 – azonos korcsoportba tartozó, hasonló szükségletekkel rendelkező gyermek van egy csoportban. Akár egymáshoz hasonló, akár egymásától eltérő napirend szerint éltek otthon, a bölcsődében a felnőttek egyidejűleg több gyermek szükségleteinek kielégítéséről kell gondoskodnia. Ezért elengedhetetlen a gyermekek napirendjének bölcsődei szinten történő összehangolása.

A gyermek fiziológiás szükségleteinek ritmusához alkalmazkodó, jól kialakított napirend – amellet, hogy lehetőséget teremt a szükségletek sietség nélküli, megfelelő kielégítésére s az aktív tevékenység és a pihenés megfelelő váltakozására – megkönnyíti a gyermek időbeli tájékozódását saját életében és környezete életében egyaránt. Lehetővé teszi számára a rendszeresen ismétlődő, egymáshoz kapcsolódó események „előrelátását”, ezáltal elősegíti alkalmazkodását, megalapozza és fokozza biztonságérzetét.

Ezért igen komoly feladatot jelent a gyermekintézmények szakemberei számára a közösségbe kerülő gyermek napirendjének kialakítása.

I.

A FOLYAMATOS NAPIREND KIALAKÍTÁSÁNAK ÁLTALÁNOS ELVEI

- 1) A gyermekközösség napirendjének úgy kell a közösség szükségleteit és igényeit kielégíteni, hogy közben az egyes gyermek szükségleteit és igényeit is figyelembe vesszük.
- 2) Figyelembe kell venni a bölcsőde nyitva tartását, a reggeli nyitás és a délutáni zárás időpontját.

- 3) A gyermek bölcsődei napirendjének kialakításánál az otthoni körülményekkel, eseményekkel mindenkor számolnunk kell. Arra törekszünk, hogy a gyermek bölcsődei napirendje és otthoni napirendje összhangban legyen.
- 4) A gyermek szükségletei és igényei együtt változnak életkorával, fejlődésével (pl. csecsemőkortól nő az ébrenléti idő, csökken az étkezések száma, változik a gyermek mozgása, módosul játékigénye, stb.), így a szükségletek, igények kielégítési módjának is az életkornak megfelelően változnia kell. Ennek megfelelően külön kell kialakítani a csecsemő, a tipegő, valamint a nagycsoport napirendjét (ld. IV.fejezet).
- 5) A csoportok napirendje az év folyamán is módosul, egyrészt a gyermekek fejlődésének, s így szükségleteik változásának, másrészt az évszakok, s így az életmód változásának megfelelően (a szeptemberben 7-8 hónapos csecsemő júniusra csaknem másfél éves, az pedig, aki szeptemberben másfél év körül van, tavaszra már több, mint 2 éves, tehát mások a szükségletei; amellet télen a levegőzést több előkészület előzi meg, tavasztól viszont fokozatosan nő a szabadban való tartózkodás ideje, stb.). Egyéb körülmények is szükségessé tehetik a napirend módosítását. A csoportok napirendje tehát nem statikus, hanem azt a szükségleteknek megfelelően rugalmasan kell változtatni, de soha sem ötletszerűen, hanem mindig körültekintő megfontolás és megbeszélés alapján.

II.

A NAPIREND ÖSSZEÁLLÍTÁSÁNAK GYAKORLATI SZEMPONTJAI

- 1) A napirendet olyan pontosan és átgondoltan kell megszervezni, hogy elegendő idő jusson valamennyi gondozási művelet nyugodt elvégzésére. A gondozónő csak nagyon pontos átgondolás alapján tudja elvégezni sokirányú feladatait. Rossz megoldás, ha ehelyett az egyes gondozási műveletek végzését gyorsítják meg. Sem a gyermeknek, sem a gyermek iránt érdeklődő gondozónőnek nem jó, ha a gondozási műveletek kapkodva, a lehető legrövidebb idő alatt bonyolódnak le. Az egyenletes, sietség nélküli, nyugodt munka feltételeit csak az intézmény átgondolt, összehangolt munkája teremti meg.
- 2) Külön kell összeállítani minden gondozási egység s ezen belül külön a csoportok napirendjét, valamint – a napirendhez szabva – az egyes gondozónők munkarendjét. A technikai személyzet munkarendje is rugalmasan a csoportok munkarendjéhez alkalmazkodik.
- 3) Az egyes csoportok napirendjének kialakításakor gondosan figyelembe kell venni minden egyes gyermek életkorát, igényeit.

III.

A GONDOZÓNŐI MUNKAREND ÖSSZEÁLLÍTÁSA

A jól átgondolt, áttekinthető napirend a gondozónő munkáját is könnyebbé, szervezettebbé teszi.

Az egyes gondozónők munkarendje az adott gondozási egység – s ezen belül az adott csoport – napirendjéhez a következő főbb szempontok figyelembevételével alkalmazkodik:

1. Milyen korú és összetételű a csoport?
2. Általában hány órakor hozzák és viszik el az egyes gyermekeket?
3. Hány gyermeket kell ellátnia egy gondozónőnek? Figyelembe kell venni, hogy hány gyermek van egy egységen belül, és azokat hány gondozónő látja el.

A gyermek napirendjét nagy vonalakban már az őszi beszoktatás ideje alatt szükséges kialakítani, a gondozónői munkarend azonban csak akkor alakul ki végleges formában, amikor a csoportnak már teljes a gyermek-létszáma. A beszoktatás ideje alatt pontosan figyelni kell az egyes gondozási műveletekre fordított időt, s amennyiben az így kikísérletezett napirend kielégítőnek bizonyul – a továbbiakban ehhez kell alkalmazkodni.

A csoport gondozónőinek lépcsőzetes munkaidő beosztásánál figyelembe kell venni

1. a csoportban lévő gyermekek életkorát,
2. azt a tényt, hogy a legtöbb gondozási feladat a délelőtti órákra esik.

Ezért célszerű a gondozónői munkarendet úgy összeállítani, hogy az ölelkezési idő minél hosszabb legyen és annak minél rövidebb szakasza essen az alvásidőre.

A gondozónői munkarendet esetleges létszámkiesés (betegség, szabadság, munka melletti képzés, stb.) esetére is külön össze kell állítani. Inkább csoporton belül vállaljanak hosszú műszakot, mintsem, hogy idegen gondozónő lépjen a csoportba helyettesíteni.

A gondozónők munkabeosztása olykor személyes áldozathozatalt, lemondást is igényel. A jó gondozónő mindenkor a rábízott gyermekek érdekében, a bölcsőde általános munkarendjét jól megértve igyekszik vállalni ezt.

IV.

A FOLYAMATOS NAPIREND MEGVALÓSÍTÁSA AZ EGYES KORCSOPORTOKBAN

Az egyes korcsoportok napirendjének összeállításakor figyelembe kell venni a csoport pontos korösszetételét s a gyermekek megoszlását a gondozónők között. A „saját gondozónő” – rendszer elvének értelmében a csoport 5-6 tagú alcsoportokra oszlik.

A felmenő rendszer megvalósítása érdekében jó, ha a csoporton belül megközelítően hasonló korú és hasonló fejlettségű gyermekek kerülnek egy gondozónőhöz. Így az esetleges következő évi átcsoportosításkor, vagy az óvodába való átadáskor a fiatalabbak saját gondozónőjükkel maradnak vissza (év közben még akkor sem szabad gyermeket másik csoportba áthelyezni, ha erre a csoportlétszám okot adna).

A 2-3 éveseknél azért is ajánlatos ennek az elvnek az alkalmazása, mert könnyebb a hasonló korú és hasonló fejlettségű gyermekek érdeklődésének kielégítése, játékfejlettségi szintjüknek megfelelő körülmények megteremtése s a napirendben előírt feladatok lebonyolítása.

1) A csecsemő – kistipegő csoport

(4 – 18. hó)

A csoportba tartozó csecsemőket a gondozónő mindig állandó, meghatározott sorrendben gondozza.

Egy-egy csecsemő egyszeri felvételekor a gondozónő az összes összetartozó gondozási műveletet végezze el egymás után. Pl. a tisztázást közvetlenül kövesse ugyanannak a csecsemőnek az etetése, a személyi higiénia maximális betartásával, öltöztetése és szabad levegőn való altatása, ill. hempergőbe való elhelyezése. A következő gyermeknél ezután ugyanaz az eseménylánc ismétlődik, s így kerül sorra egymás után valamennyi csecsemő, naponta megközelítően azonos időben. Tehát pl. az első gyermek már régen alszik, amikor az utolsó etetése, ill. fektetése történik.

Az így megvalósított folyamatos gondozási rendszer előnyei:

- a) A gondozónő nyugodtabb légkörben láthatja el a csecsemőt, több időt fordíthat a gyermekkel való együttműködésre.
- b) Kiiktathatjuk azt az állandó zaklatást, amit a műveletek szétaprózása okozna a csecsemőnek.

A folyamatos gondozás sorrendjének kialakításakor a gyermekek érkezési idejét, valamint egyéni adottságaikat és szükségleteiket is szem előtt kell tartani (pl. korábban érkező, fáradt csecsemőt már a reggeli órákban le kell fektetni).

Fontos, hogy a gondozónők a gyermekek kialakult gondozási sorrendjét az ölelkezési időben is betartsák; természetesen ilyenkor mindegyik a „saját” gyermekeit látja el.

Ha a csoportban idősebb gyermekek is vannak, ill. ha csecsemő-tipegő vegyes csoportról van szó, akkor a két alcsoport napirendje külön-külön zajlik.

Ha a vegyes csoportban arányosan oszlik meg a csecsemők és kistipegők száma, legjobb, ha a csecsemőket egy gondozónő látja el, a másik gondozónő pedig a kistipegőket. Ha viszont valamilyen beszoktatási vagy egyéb speciális okból mégis indokoltnak látszott a csecsemők megosztása a gondozónők között, akkor a gondozónők – különösen ha a csoportban a csecsemők létszáma magasabb – az egyes gondozási fázisokban előbb az idősebb gyermekeiket lássák el, és csak azután csecsemőiket, akiknek az ellátására így több időt tudnak szentelni.

2) A tipegőcsoport

(18-24. hó)

Ebben a korban a gyermekek egyre önállóbbá válnak. Igénylik a gondozónő segítségét, de már szeretnek sok mindent egyedül megpróbálni. A gyermekeknek ezekre a kísérleteire mindig elegendő időt kell adni, mert a mozdulatok elsajátítása, azoknak gördülékeny láncolattá való alakulása sok próbálkozás eredményeként jön létre.

Étkezésnél az önálló evésre való tanításkor először egymagában ültetjük asztalhoz a gyermeket, azért, hogy evését a gondozónő teljes figyelemmel kísérhesse. Ekkor általában a kétkanalas módszert alkalmazzuk.

Következő fokozatként két gyermek étkezik egyszerre, egy asztalnál. Ezen a fokon csak akkor léphetünk túl, ha a két gyermek már megtanult önállóan enni.

A már önállóan evő gyermekek négyesével ülnek asztalhoz; ennél több gyermeket nem célszerű egy asztalhoz ültetni.

Az öltöztetés, lefektetés a befejezés sorrendje szerint követi az étkezést. Kezdetben egyszerre csak egy gyermeket öltöztet a gondozónő, hogy a gyermek a fokozottabb együttműködés révén a mozdulatokat, a sorrendet jobban megismerje. Később az étkeztetésnél említett fokozat szerint kettő, majd három gyermek együttes öltöztetésére kerülhet sor.

Az altatás az étkezési időhöz alkalmazkodik. Ennél a korcsoportnál még – a gyermekek fiziológiai állapota, idegrendszerük fáradékonysága miatt – délelőtti alvást is iktassunk a napirendbe.

A délelőtti és az ebéd utáni lefektetés időpontjánál ügyeljünk arra, hogy az egyes gyermek esetében, naponta megközelítően azonos legyen. Az alvás időtartamát illetően a gondozónőnek ismernie kell minden egyes gyermek napi alvásigényét, a gyermekek ébredési sorrendjéhez kell igazodnia a soron következő gondozási műveleteknek.

A szobatisztaságra való szoktatásnál a gondozónő egyszerre legfeljebb két gyermekkel foglalkozik a fürdőszobában. Egyiküknek felkínálja a bilit, miközben a másik kézmosására ügyel, vagy éppen a még pelenkát igénylő gyermeket tisztázza.

A levegőztetés fokozása érdekében a szabadban történő altatás mellett az udvari mozgásos tevékenységet télen is napirendbe kell iktatni, annál is inkább, mert sok bölcsődében a szabadban való altatás lehetőségei nem biztosítottak.

3) A nagycsoport

(24-36. hó)

A gondozónői tevékenység fő jellemzője egyre inkább az irányítás és felügyelet. A gyermekek számára az események sorrendje akkorra már annyira természetessé válik és beidegződik, hogy azokra már nem is kell külön figyelmeztetni őket. Ez egyszerre mind egyre nyugodtabbá teszi a csoportot, minthogy az alkalmazkodás már lényegesen kevesebb energiát és odafigyelést igényel.

A fürdőszobában egyszerre három-négy gyereknél több ne tartózkodjon még a gondozónők ölelkezési idejében sem. A gyermekek önállóan használják a WC-t, egyedül mossanak kezet, arcot, egyedül fésülködnek.

Étkezés előtt a gyermekek segíthetnek a terítésnél oly módon, hogy mindegyik gondozónő a „saját” gyermekeivel terít. A gyermekek önállóan szednek a kínáló tálból, minden gondozónő a „saját” gyermekeinek étkezésénél felügyel. Igen lényeges a gördülékenység az ebédeltetés alatt. A hosszú nyúló ebédidő során a gyermekek elfáradnak, türelmetlenné válnak, mindez kedvüket veszi az evéstől is – amellett, hogy az étel közben elhűl, minőségi értéke csökken.

Étkezés után a gyermekek az elfogyasztás sorrendjében állnak fel az asztaltól és folytatják a játékot.

Az udvari játéktevékenységet előkészítő öltöztetés alatt a rendelkezésre álló rövid idő ellenére is – még téli időben is – meg kell adni a gyermeknek az önálló próbálkozásra a lehetőséget. A gazdaságosabb időkihasználás érdekében ehhez az öltöztetéshez igénybe kell

venni az összes rendelkezésre álló helyiséget (fürdőszoba, átadó, elkülönítő), minthogy ilyenkor a csoport valamennyi gondozónője jelen van; gondoskodni kell mindenütt a megfelelő bútorzatról (elegendő ülőalkalmatosság, lehetőség a ruhát elérhető magasságban való előkészítésére).

3-4 gyermek egyszerre öltözködhet, a gondozónő csak segít.

Az udvari játéktevékenység befejezésekor az egyik gondozónő gyermekei még kint játszanak, mialatt a másik gondozónő a fürdőszobában, majd onnan láncszerűen a csoportszobába kíséri „saját” gyermekeit. A fiatalabb korcsoporttal indulnak el először egyik gondozási egységen belül, majd őket az idősebb korcsoport követi. A felügyelet az udvaron állandóan biztosítva van.

Alvás alatt a gondozónők felváltva ügyelnek az alvó gyermekekre. Célszerű a lépcsőzetes munkaidő beosztást úgy kialakítani, hogy a délutános gondozónőnek még egy csoporttársa tudjon segíteni az ébredő gyermekek ellátásában.

Alvás után hasonlóképp – ébredési sorrendben kelnek fel a gyermekek és mennek a fürdőszobába, majd pedig a csoportszobába játszani (fiziológiai szempontból sem célszerű, hogy az uzsonnáztatás közvetlenül kövesse a délutáni ébredést).

A gondozás folyamatos jellege tehát ennél a korcsoportnál is a várakozási idő kiküszöbölésével érhető el. A gördülékeny napirend ily módon sok hasznos időt szabadít fel, amit aktív alkotó játék tevékenységgel tölthetnek el a gyermekek.

V.

A TECHNIKAI SZEMÉLYZET FELADATAI

Miután a bölcsőde minden egységre összeállította napirendjét, ősszel, valamint minden változás esetén a bölcsődevezető, ill. a csoportvezető ismerteti a napirendet a technikai dolgozókkal, és annak összefüggéseit az ő munkarendjükkel. Így jobban össze tudják hangolni a feladatokat.

Feladatkörük általában: a tárgyi kellékek kikészítése, az ételek szállítása, az evőeszközök előkészítése, az edények mosogatása és tárolása, a textília mosásba adása ill. a tiszta textília bekészítése, a pelenkák öblítése és előáztatása, az ágyak előkészítése levegőn ill. szobában történő altatáshoz, valamint a helyiségek takarítása.

A textília átadása a kora reggeli órákban ill. az altatási időben történjék, s a szennyes ruha leadása is az altatási időben ill. a munkaidő befejezésekor – azért, hogy az ne zavarja munkájában a gondozónőt.

Mint hogy a gyermekekkel való bölcsődei foglalkozás szakmai ismereteket igényel, és mint hogy a gondozónő-gyermek kapcsolat állandóságának megtartása igen lényeges: ezért a kisegítő és a technikai dolgozók gondozási műveleteket nem láthatnak el.